

Martin Luther:
um

466 ára gomul orð - framvegis aktuell

Martin Luther skrifaði um handil í 1524. Men kjarnin í sjónarmiði hansara kann brúkast enn tann dag í dag. Onki er broytt hesi 466 árin.

Vit eru ikki von við at taka til Luther, tá ið vit vilja finna at samfelagsskipanini. Oftast verður vist til hansara, tá ið um ræður at gera greitt, at verðsligi myndugleikin og samfelagsskipanin eru innsett av Gudi og sostatt neyðugar skipanir, sum tað ikki sémir seg menniskjum at vilja broyta. Hann hevur jú eisini sagt, at eitt og hvørt menniskja eigur at tæna Gudi við tí starvi, viðkomandi hevur fingið litið upp í hendur. Men tey ordini, sum

prentað verða niðanfyrir, sýna í hvussu er, at Luther gjørdi eitt undantak, tá ið hann helt, et eitt og hvørt starv kundi vera gjørt í Harrans tænastu! Tað er hansara skriv um handilsvirksemi. Hann heldur, at handilsfyrirøkurnar, sum stungu seg upp á hansara døgum, høvdu broytt ordini um »at tæna næstanum« til at »tjæna uppá næstan«. Kanska hava hesi orð Luthers eisini okkurt at siga okkum í dag, — verða tey tí prentað her:

HANDILSVIRKSEMI (1524)

Fyrst av øllum eru allir handilsmenn samdir um eina lóg, sum er grundarlágið og fyrirreytin fyrri øllum, teir takast við; teir siga so: Eg havi løyvi til at selja mína vøru fyrri tann prís, eg kann fáa. Tað halda teir vera sín rætt. So sleppur girndin framat, og allar helvitis dyr og vindeygju eru sligin upp á víðan vegg. Ti sigur hetta ikki bara: eg brýggi meg ikki um næsta mín? Fai eg mín vinning, og fai eg noktað mína girnd. Hvat rakar tað so meg, um tað gongur 10 ferðir meir útyvir næsta mín? Her er skiligt, hvussu frekliga henda handilsregla stríðir ikki bert móti tí kristiliga kærleikanum, men eisini móti náttúrunnar lóg. Hvat gott kann tá vera í handilslivinum? Hvat kann vera úttan synd, um slikt órættvisi er grundreglan og lógin fyrri øllum handli? Við hatta lag kann einki í handilslivinum snúgvá seg um annað enn at ræna og stjála annara ognir.

Ti um ein snildur og peningagrammur maður ner ansar eftir, at onkur hevur veruligan tørv eftir hansara vørum, ella at keyparin er fátækur og hevur hansara tænarar

fyrir neyðini, so misnýtir hann hann og vinnur pening av honum. Tá hugsar hann ikki um, hvat vóran er verd, ella hvat hann eigur at fáa fyrri ómak sín og ábyrgd, men bert um neyðina og tørvin hjá næsta sinum, ikki tí hann vil hjálpa uppá tey, men tí hann vil nýta tey til egnan fyrirmin, og hækka prísinn á vøru síni — annars hevði hann kanska ikki hækkað prísinn, hevði hann ikki ansað eftir, at næsti hansara torvaði so hjartaliga voruna. Tess storri tørvur næstans eftir voruni er, tess longur trýstir pengagirndin voruprísinn uppeftir; ja, teir siga ennát, at bert tørvur næstans eigur at vera mót fyrri virði og prís á hvørjari vøru. Sig mær, kann hatta ikki kallast at bera seg ókristiliga og ómenniskjansliga at? Selir tú tá ikki samstundis tørv næsta tins eftir vøru til hann sjálvan? Ti tá ið hann noyðist at keypa voruna so nógv dýrari av tí, at hann hevur tørv á henni, er tað tá ikki eins og hann keypir sín egna tørv? Ti tað er ikki bara voran, sum hon er í sær sjálvari, ið verður seld honum, men voran við tí uppiskoyti, at hann hevur tørv á henni.

MÍDALTIJÓVAR

Men skuldi tað yvirhøvur kunna verð rætt og eftir Guds vilja, at ein maður í so stutta tíð kann gerast so rikur, at hann kann keypa bæði kongar og keisarar út? Men tað er ikki so lógið, um teir kvikliga draga alheims goðs innundir seg, ti teir hava drivið tað so vitt, at øll fólk eru noyðd at handla við váða og tapi — í ár vinningi, komandi ár tapi — meðan teir altíð og stund hava vinning og kunnu javna síni tap út við øktum vinningi.

Kongar og furstar áttu at lagt uppi hetta óskil móti tí við strongum lógum, men eg hoyri, at teir eru eitt slikt. Nú gongur tað eftir ordinum í Jesaja 1: Høvdingar tinir eru í hóslag við tjóvar, meðan teir skipa fyrri, at tjóvar, ið hava stolið ein hálvan ella ein heilan gyllin, verða hongdir, gera teir handilsavtalar við teir, sum eyðræna alla verðina og stjála verri enn allir hinir, so at orðatakið passar so sera væl, ið sigur: Teir stóru heingja teir smáu. Og sum rómverski ráðharrin Cato segði: Míðaltjóvarnir sita í fangahúsum og gapi-stökkum, meðan teir av-

bæru ganga ílatnir gull og silki.

HALT TEG FRÁ TEIMUM!

Ti er tað heldur eingin, sum nýtist at spyrja um, hvussu hann við goðari samvitsku kann vera uppií handilsfyrirøkum. Eg veit eingi onnur ráð enn hesi: halt teg frá teimum! Har er einki við at gera. Skulu handilsfyrirøkurnar standa seg, megu rættvisi og heiðurligleiki hvørva. Skulu rættvisi og heiðurligleiki standa seg, megu handilsfyrirøkurnar ganga til grundar. Seingin er ov litil, sigur Jesaja, annað dettur útav, og áklæði er ov smalt til at hylja bæði. Væl veit eg, at hetta skrift mitt ikki fer at falla í goða jørd, og teir fara einki at svara til tað og halda fram sum áður. Men tað er so ikki mín skyld, eg havi gjørt mitt til, at vit skulu fáa eyguni upp fyrri, hvussu ærliga vit hava tað uppiborið, tá ið Gud nú kemur við koyrlinum. Havi eg við hesum beint eina sál á rætta leið og harvið friað hana frá avgrundini, so havi eg ikki virkað til einkis.

(Torben Johannesen
týddi)

"Eg havi løyvi at selja mína vøru fyrri tann prís, eg kann fáa. Tað er mín rættur".
Hetta sigur handilsmaðurin, skrifaði Martin Luther í 1524.
(Myndin er útvíðarlig).